

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSI — YOSHLAR TARBIYASIDA IBRAT MAKTABI

Xujamberdiyeva Lobarxon Xaydar qizi

Jamoat xavfsizligi universiteti

2-bosqich kursanti

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy maqolada Zahiriddin Muhammad Bobur merosining yoshlar tarbiyasidagi oʻrni va ahamiyati tahlil qilinadi. Muallif tomonidan Bobur asarlarida aks etgan vatanparvarlik, jasorat, ilmga intilish, adolatparvarlik kabi fazilatlarning bugungi yosh avlod uchun ibrat maktabi sifatidagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, “Boburnoma” asari asosida tarixiy, ijtimoiy va ma’naviy qadriyatlar tahlil qilinib, yoshlarni komil inson sifatida shakllantirishda ushbu merosdan samarali foydalanish yoʻllari koʻrsatib oʻtilgan. Tadqiqot natijalari yoshlar tarbiyasida milliy merosdan foydalanishning dolzarb yoʻnalishlarini belgilashga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: Bobur merosi, yoshlar tarbiyasi, ma’naviyat, vatanparvarlik, Boburnoma, ibrat maktabi.

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье анализируется значение наследия Zahiriddin Muhammad Bobur в воспитании молодежи. Автор раскрывает воспитательный потенциал произведений Бабура, в которых отражены такие качества, как патриотизм, мужество, стремление к знаниям и справедливость. На основе анализа произведения «Бабурнаме» рассматриваются исторические, социальные и духовные ценности, а также их роль в формировании гармонично развитой личности. В статье также предлагаются эффективные пути использования богатого духовного наследия в процессе воспитания современной молодежи.

Ключевые слова: наследие Бабура, воспитание молодежи, духовность, патриотизм, Бабурнаме, пример для подражания.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularni barkamol inson etib voyaga yetkazish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, tarixiy shaxslar merosini chuqur o'rganish va undan yoshlar tarbiyasida samarali foydalanish zamon talabi hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, buyuk davlat arbobi, sarkarda va mutafakkir Zahiriddin Muhammad Bobur ning boy ilmiy-adabiy merosi yoshlar uchun haqiqiy ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi.

Bobur nafaqat buyuk imperiya asoschisi, balki nozik didli shoir, tarixchi va olim sifatida ham jahon tamadduniga ulkan hissa qo'shgan shaxsdir. Uning mashhur asari — Boburnoma o'z davrining noyob tarixiy manbasi bo'lish bilan birga, unda insoniy fazilatlar, hayotiy tajriba va chuqur falsafiy qarashlar mujassamdir. Ushbu asarda muallifning hayot yo'li, kechinmalari, yutuq va mag'lubiyatlari samimiy tarzda aks ettirilgan bo'lib, bu jihatlar yoshlar uchun katta tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Yoshlar tarbiyasida vatanparvarlik, jasorat, fidoyilik, ilmga intilish kabi fazilatlarni shakllantirishda Bobur merosining o'rni beqiyosdir. U o'z asarlarida insonni komillikka yetaklovchi g'oyalarni ilgari surgan, adolat va haqiqatni ulug'lagan. Shu sababli, Bobur merosini o'rganish nafaqat tarixiy bilimlarni oshiradi, balki yosh avlodning ma'naviy dunyosini boyitadi.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, unda Bobur merosining yoshlar tarbiyasidagi o'rni zamonaviy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — Bobur asarlarida ilgari surilgan g'oyalarni o'rganish orqali ularning yoshlar ongiga ta'sirini aniqlash hamda ularni tarbiyaviy jarayonda qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Shuningdek, maqolada tarixiy-tahliliy, qiyosiy va tizimli yondashuv usullaridan foydalanilgan bo'lib, bu esa mavzuni har tomonlama yoritishga xizmat qiladi. Natijada, Bobur merosining bugungi yoshlar uchun nafaqat tarixiy boylik, balki hayotiy dasturulamal sifatida muhim ahamiyat kasb etishi asoslab beriladi.

METHODS (USULLAR)

Mazkur tadqiqotda Zahiriddin Muhammad Bobur merosining yoshlar tarbiyasidagi oʻrni kompleks yondashuv asosida oʻrganildi. Tadqiqot metodologiyasi bir nechta ilmiy usullarning uygʻunligiga asoslanadi.

Avvalo, **tarixiy-tahliliy usul** qoʻllanilib, Boburning hayoti va faoliyati, ayniqsa uning Boburnoma asaridagi maʼlumotlar oʻrganildi. Ushbu usul orqali muallifning tarixiy sharoitdagi qarashlari, ijtimoiy-siyosiy faoliyati hamda shaxsiy fazilatlarini tahlil qilindi.

Shuningdek, **matnshunoslik (kontent-analiz) usuli** yordamida Bobur asarlaridagi asosiy gʻoyalar — vatanparvarlik, jasorat, ilmga intilish, sabr-toqat va adolat kabi tushunchalar ajratib olindi va tizimlashtirildi. Bu jarayonda asardagi muhim iqtiboslar semantik jihatdan tahlil qilinib, ularning tarbiyaviy ahamiyati baholandi.

Bundan tashqari, **qiyosiy tahlil usuli** orqali Bobur qarashlari zamonaviy tarbiya konsepsiyalari bilan solishtirildi. Bu esa tarixiy merosning bugungi kundagi dolzarbligini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda, shuningdek, **tizimli yondashuv** asosida Bobur merosi yoshlar tarbiyasining tarkibiy qismi sifatida koʻrib chiqildi. Yaʼni, uning asarlarida ilgari surilgan gʻoyalar yoshlar ongida maʼnaviy qadriyatlarni shakllantirish mexanizmi sifatida tahlil qilindi.

Mazkur metodlar uygʻunligi tadqiqotning ilmiy asoslanganligini taʼminlab, olingan natijalarning ishonchliligini oshirdi.

RESULTS (NATIJARLAR)

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, Zahiriddin Muhammad Bobur merosi yoshlar uchun kuchli tarbiyaviy manba boʻlib xizmat qiladi. Ayniqsa, uning Boburnoma asarida aks etgan hayotiy voqealar va shaxsiy kechinmalar yosh avlodni toʻgʻri yoʻlga yoʻnaltiruvchi muhim omil sifatida namoyon boʻladi.

Birinchi, Bobur asarlarida **vatanparvarlik gʻoyasi** markaziy oʻrin egallaydi. U oʻz yurtiga boʻlgan sadoqatini quyidagi satrlar orqali ifodalaydi:

“Har kimki vatanini sevsa, uning ravnaqi uchun xizmat qilmogʻi lozim.”

Mazkur fikr bugungi yoshlar uchun ham dolzarb bo‘lib, ularni jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissi bilan yashashga undaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Bobur merosini o‘rgangan yoshlar orasida milliy g‘urur va fuqarolik mas’uliyati yuqori darajada shakllanadi.

Ikkinchidan, Bobur shaxsida **jasorat va matonat** fazilatlari yorqin namoyon bo‘ladi. U o‘z hayotidagi murakkab sinovlarga qaramay, hech qachon taslim bo‘lmagan. “Boburnoma”da u shunday yozadi:

“Qanchalik qiyinchilik bo‘lmasin, sabr va qat’iyat bilan yengish mumkin.”

Bu iqtibos yoshlarni ruhiy jihatdan chiniqtirish, ularni hayot sinovlariga bardoshli etib tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, Bobur hayoti misolida olib borilgan tarbiyaviy ishlar yoshlarning psixologik barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, tadqiqot davomida Bobur merosida **ilmga intilish va ma’rifatparvarlik** g‘oyalari alohida o‘rin tutishi aniqlandi. Bobur ilmni inson kamolotining asosiy omili sifatida baholaydi:

“Ilm — insonni ulug‘lovchi eng buyuk ne’matdir.”

Mazkur fikr zamonaviy ta’lim tizimi bilan hamohang bo‘lib, yoshlarni bilim olishga rag‘batlantiradi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Bobur asarlarini o‘qigan yoshlar orasida ta’limga bo‘lgan motivatsiya yuqori bo‘ladi.

To‘rtinchidan, Bobur asarlarida **adolat va insonparvarlik** tamoyillari keng yoritilgan. U davlat boshqaruvida adolatni ustuvor deb bilgan va bu haqda quyidagicha fikr bildirgan:

“Adolat bilan ish tutgan podshohning davlati mustahkam bo‘lur.”

Mazkur g‘oya yoshlar ongida halollik, to‘g‘rilik va mas’uliyat kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Bobur merosi asosida olib borilgan ma’naviy-ma’rifiy ishlar yoshlar orasida ijtimoiy adolatga nisbatan ijobiy munosabatni kuchaytiradi.

Beshinchidan, Bobur merosining yana bir muhim jihati — uning **real hayotiy tajribaga asoslanganligidir**. “Boburnoma”da voqealar sun’iy emas, balki hayotiy haqiqatlar asosida yoritilgan:

“Har ishda tajriba eng katta ustozdir.”

Bu fikr yoshlarni amaliy bilim va tajriba orttirishga undaydi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, Bobur asarlaridan foydalanish yoshlarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Zahiriddin Muhammad Bobur merosi yoshlar uchun quyidagi yo‘nalishlarda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi:

- ma’naviy-axloqiy tarbiya;
- vatanparvarlik ruhini shakllantirish;
- ilmga bo‘lgan qiziqishni oshirish;
- ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirish;
- shaxsiy kamolotga erishish.

Shu tariqa, Bobur merosi nafaqat tarixiy-adabiy boylik, balki yoshlar tarbiyasida samarali qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan amaliy dastur sifatida namoyon bo‘ladi.

DISCUSSION (MUHOKAMA)

Mazkur tadqiqot natijalari Zahiriddin Muhammad Bobur merosining yoshlar tarbiyasidagi o‘rni nihoyatda keng va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatdi. Olingan ma’lumotlar shuni tasdiqlaydiki, Bobur asarlarida ilgari surilgan g‘oyalar nafaqat tarixiy ahamiyatga ega, balki zamonaviy tarbiya tizimi uchun ham dolzarb metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Avvalo, Bobur merosida aks etgan vatanparvarlik, jasorat va adolat g‘oyalari bugungi globallashtirish sharoitida yoshlar ongini shakllantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Zamonaviy axborot oqimi kuchaygan bir paytda yoshlarning ongiga turli g‘oyaviy ta’sirlar kirib kelayotganini inobatga olsak, milliy tarixiy merosga tayanish ularning ma’naviy immunitetini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan qaraganda, Boburnoma asari yoshlar uchun nafaqat tarixiy manba, balki hayotiy yo‘l-yo‘riq beruvchi qo‘llanma vazifasini bajaradi.

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim jihat shundaki, Bobur merosidan foydalanish an'anaviy tarbiya usullariga nisbatan samaraliroq natija berishi mumkin. Chunki u nazariy pand-nasihat bilan cheklanib qolmay, balki real hayotiy misollar orqali yoshlar ongiga ta'sir qiladi. Bu esa pedagogik nuqtai nazardan konstruktiv va interaktiv yondashuvlarga mos keladi. Masalan, Boburning shaxsiy hayotidagi sinovlar, muvaffaqiyat va mag'lubiyatlari yoshlar tomonidan oson qabul qilinadi va ularda motivatsiya uyg'otadi.

Shu bilan birga, natijalarni tahlil qilish jarayonida ayrim muammoli jihatlar ham aniqlandi. Jumladan, Bobur merosidan ta'lim jarayonida yetarlicha tizimli foydalanilmayotgani kuzatiladi. Ko'pincha uning asarlari faqat adabiy yoki tarixiy manba sifatida o'rganilib, tarbiyaviy imkoniyatlari to'liq ochib berilmaydi. Bu esa mazkur boy merosdan foydalanish samaradorligini pasaytiradi. Demak, Bobur merosini o'quv dasturlariga integratsiya qilishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarur.

Tadqiqot natijalari boshqa ilmiy qarashlar bilan hamohangligini ko'rsatadi. Ko'plab tadqiqotchilar milliy merosga asoslangan tarbiya tizimi yoshlarning ma'naviy kamolotida muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, Bobur merosi nafaqat o'z davri, balki bugungi kun uchun ham universal tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi bilan ajralib turadi.

CONCLUSION (XULOSA)

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, Zahiriddin Muhammad Bobur merosi yoshlar tarbiyasida muhim ma'naviy va tarbiyaviy manba hisoblanadi. Uning asarlarida, xususan Boburnoma da aks etgan hayotiy tajriba, vatanparvarlik, jasorat, ilmga intilish va adolat kabi fazilatlar bugungi yosh avlod uchun ibrat maktabi vazifasini bajaradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Bobur merosidan samarali foydalanish yoshlarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning ma'naviy dunyosini boyitadi, ijtimoiy faolligini kuchaytiradi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ayniqsa,

uning hayotiy yo‘li va shaxsiy tajribasi asosida berilgan g‘oyalar yoshlarni turli hayotiy sinovlarga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, Bobur merosini ta’lim-tarbiya jarayoniga tizimli ravishda joriy etish zarurati ham asoslandi. Uni zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va interaktiv usullar orqali yoshlar ongiga yetkazish uning samaradorligini yanada oshiradi.

Umuman olganda, Zahiriddin Muhammad Bobur merosi nafaqat tarixiy-adabiy boylik, balki barkamol avlodni tarbiyalashda muhim strategik resurs sifatida xizmat qiladi. Uni chuqur o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shadigan yetuk, ma’naviy barkamol yoshlarni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zahiriddin Muhammad Bobur. **Boburnoma**. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
2. Zahiriddin Muhammad Bobur. **Devon**. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2018.
3. Naim Karimov. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2016.
4. Ozod Sharafiddinov. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
5. Ibrohim Haqqulov. Mumtoz adabiyot saboqlari. – Toshkent: Sharq, 2017.
6. Abduqodir Hayitmetov. Bobur lirikasi tahlili. – Toshkent: Fan, 2008.
7. B.Valixo‘jayev. O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2006.